

FORORD

Da jeg i begyndelsen af 2000 begyndte at undervise sygeplejestuderende i etik på sygeplejeskolen i Esbjerg, var det med en faglig baggrund som kandidat i filosofi. Det blev hurtigt klart, at skulle undervisningen bære frugt, måtte den bæres af en ydmyghed over for den praksis, som undervisningen refererede til. Kort efter min ansættelse begyndte jeg derfor at følge sygeplejersker i klinisk praksis for at få indblik i den profession, jeg stort set var uvidende om på daværende tidspunkt. De mange etiske begreber og teorier fremstod hule og ligegyldige, hvis de ikke blev rodfæstet i eksempler fra klinisk praksis. Mit samarbejde med klinisk praksis muliggjorde ikke blot, at min undervisning i højere grad var baseret på konkrete eksempler. Resultatet blev også en række bøger og artikler, der omhandlede etik i sygepleje.

Med tiden blev det stadig tydeligere for mig, at hvis mit arbejde med etik og sygepleje skulle udvikles yderligere, var det nødvendigt at udvide og systematisere samarbejdet med klinisk praksis. Den tanke fik jeg mulighed for at realisere, da jeg i 2006 indledte et ph.d.-studium, som var anlagt på, at jeg skulle følge sygeplejersker gennem talrige vagter på henholdsvis onkologisk afdeling, Vejle Sygehus, og Sct. Maria Hospice, også beliggende i Vejle. Siden besøgte jeg omkring 20 afdelinger og institutioner i både den primære og den sekundære sundhedssektor på tværs af landet. Målet var en analyse af sygeplejerskers etiske refleksioner og handlinger i klinisk praksis.

Dette arbejde udmøntede sig bl.a. i en ph.d.-afhandling (Birkler 2009), som tilhører en tradition, hvor metodegengivelse og teoretisk analyse står centralt. Denne bog er også forskningsbaseret, men har et direkte klinisk sigte. Bogen handler om etisk praksis i klinisk sygepleje, hvorfor den først og fremmest er eksempelbaseret frem for teoretisk refererende. For at knytte bogen mere direkte til klinisk praksis har jeg samtidig forsøgt at skrive bogen i et let sprog uden tunge begrebslige krykker. Som sådan er *Etisk håndværk* på flere ni-

veauer en lærebog til brug i klinisk sygepleje tiltænkt de praktikere, den handler om.

Til slut vil jeg gerne takke de mange sygeplejersker, jeg har fulgt gennem årene. Jeg er taknemlig for at kunne videregive jeres vidnesbyrd gennem denne bog.

Jacob Birkler

Maj 2009

INDHOLD

FORORD 5

INTRODUKTION • ETIK OG SYGEPLEJE 9

Bogens baggrund og indhold 11

Bogens anvendelse 12

KAPITEL 1 • HVAD ER ETIK OG ETISK PRAKSIS? 15

Etik 15

Fra filosofisk etik til anvendt etik 16

Etikkens grænseland 18

Etiske regler 20

Etiske situationer 21

Etiske dilemmaer 22

Etiske refleksioner 24

KAPITEL 2 • ETIK SOM PRAKSIS 26

Værdibaseret praksis 26

Formaliserede værdibegreber 27

Arbejdet med værdibegreber 27

Sygeplejerskens værdibegreber og institutionens værdier 30

Værdigrundlagets anvendelse, funktion og værdi 34

Sygeplejerskers og patienters værdibegreber 36

Når etikken bliver synlig 40

Etikkens tilsynekomst 40

Når etikken bliver sproglig 43

Hvor kommer etikken fra? 46

Etiske dilemmaer 47

Identificering af det etiske dilemma 47

Hvem tager magten? 51

Patientens tillidsmand eller lægens tro væbner 58

Når de pårørende presser sig på 63

Den kollegiale udfordring 64

KAPITEL 3 • HÅNDBTERING AF ETISK PRAKSIS 67

- Arbejdet med etiske dilemmaer 67
 - Etiske refleksioner 67
 - Etiske handlinger 77
 - Etik gennem forruden og bagruden 81
 - Alder og erfaring 86
- Samvittighed, karakter og udvikling 93
 - Samvittighedens funktion og egenskaber 93
 - Fra kvaler til kvalme 96
 - Den etiske sygeplejerske 99

KAPITEL 4 • UDVIKLING AF ETISK PRAKSIS 105

- Grundlaget for etik i sygepleje 105
 - Det etiske sprog 105
 - Fra værdibegreber til værdifuld praksis 106
 - Sygeplejeetiske retningslinjer 110
 - Etikkens uomgængelighed 117
- Etik som refleksion og handling 119
 - Den etiske situation og det etiske dilemma 119
 - Refleksion og handling 121
 - Sygeplejerskens etiske praksis 123
- Tre hovedveje til etik i sygepleje 129
 - Vejen til en personligt funderet etik i sygeplejen 129
 - Vejen til en kulturelt funderet etik i sygeplejen 133
 - Vejen til en fagligt funderet etik i sygeplejen 137

APPENDIKS • DE SYGEPLEJEETISKE RETNINGSLINJER 143

- Grundlaget for De Sygeplejeetiske Retningslinjer 143
- Anvendelsen af De Sygeplejeetiske Retningslinjer 144

LITTERATUR 147

STIKORDSREGISTER 153